

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 342.9

DOI: 10.33663/1563-3349-2024-96-49

Д. О. БЕЗЗУБОВ
Б. М. ТИЧНА

ФІЛОСОФСЬКО-ПРОСТОРОВИЙ ВИМІР МЕТОДОЛОГІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Досліджуються філософські аспекти методології адміністративного права, аналізуються системи філософського осягання норм адміністративного права як фактор, що формує підґрунтя розвитку науки адміністративного права, визначаються елементи впливу суспільного буття на розвиток норм адміністративного права. Увага акцентується на такому аспекті філософії адміністративного права, як захист правопорядку та забезпечення безпеки, що формують галузеві особливості реалізації норм адміністративного права. Відсутність прикладної бази досліджень філософії адміністративного права, слабо розвинена теорія та практика впровадження напрацювань науки в практичне правове поле, правовий нігілізм у законодавчій роботі та зниження кількості й кваліфікації наукових кадрів підвищують ступінь загроз і ризиків розвитку науки адміністративного права. Формування власної наукової школи філософії адміністративного права та впровадження результатів наукових надбань у практичне правове життя є основою для адекватного розвитку науки адміністративного права.

© БЕЗЗУБОВ Дмитро Олександрович – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії вищої освіти України, провідний науковий співробітник відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID 0000-0001-7183-5206

© ТИЧНА Богдана Миколаївна – кандидат юридичних наук, помічник начальника Національного університету оборони України, начальник відділу юридичного забезпечення Національного університету оборони України; ORCID: 0000-0002-3948-4570

Ключові слова: адміністративне право, філософія права, буття, простір, методологія.

Bezzubov Dmytro, Tychna Bogdana. Philosophical and spatial dimension of administrative law methodology

Philosophical aspects of the methodology of administrative law are studied, systems of philosophical understanding of the norms of administrative law are analyzed as a factor that forms the basis of the development of the science of administrative law, elements of the influence of social life on the development of administrative law norms are determined. Attention is focused on such an aspect of the philosophy of administrative law as the protection of law and order and ensuring security, which form the sectoral features of the implementation of the norms of administrative law. The lack of an applied research base for the philosophy of administrative law, the poorly developed theory and practice of introducing the findings of science into the practical legal field, legal nihilism in legislative work and the decrease in the number and qualifications of scientific personnel increase the degree of threats and risks to the development of the science of administrative law. It should be noted that at the current stage of development, the science of the philosophy of law already has an arsenal of methods that can be used in the process of forming ideas about administrative law and methods of learning administrative law. In fact, we are talking about modern paradigms of administrative law, which determine the ways of development of this science through the prism of various teachings and existing scientific developments. The formation of one's own scientific school of the philosophy of administrative law and the implementation of the results of scientific acquisitions in practical legal life are the basis for the adequate development of the science of administrative law.

Key words: administrative law, philosophy of law, methodology, security, law and order.

Вступ. Сучасні проблеми філософії і адміністративного права на даному етапі розвитку потребують визначення категорій та взаємопов'язаних елементів у аспекті розгляду наукової думки і практики. Однією із таких гострих філософських та теоретичних аспектів вивчення адміністративного права є проблематика методів пізнання. В сучасній українській юридичній науці питанню філософії адміністративного права та методів пізнання приділяється недостатньо уваги. Проблематика наукових робіт зосереджена в основному на практиці застосування норм адміністративного права, регулювання відповідних суспільних відносин, практиці адміністративного процесу. Але, на нашу думку, розробка проблем філософії адміністративного права, методології вивчення та дослі-

дження адміністративно-правових явищ дає змогу вирішувати певні практичні питання, що пов'язані з ефективністю норм адміністративного права та актів їх застосування, прогнозування розвитку механізмів адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, ймовірності виникнення нових видів суспільних відносин, коригування наявних суспільних відносин на основі об'єктивних змін у державі та інших проблем.

У системі адміністративного права актуальними питаннями щодо розвитку філософії адміністративного права є питання: гносеології адміністративного права, онтології адміністративного права та проблеми аксіології адміністративного права. В загальному вигляді актуальним є формування загальної теорії адміністративного права. Тому актуальним є визначити методологію пізнання процесів у адміністративному праві.

Потрібно зазначити, що на сучасному етапі розвитку наука філософії права вже має арсенал методів, які можуть застосовуватись у процесі формування уявлень щодо адміністративного права та методах пізнання адміністративного права. Фактично йдеться про сучасні парадигми адміністративного права, які визначають шляхи розвитку цієї науки крізь призму різноманітних учень і наявних наукових розробок.

Мета статті: дослідження філософсько-просторового виміру методів адміністративного права як прикладного елемента правової науки, аналіз складових норми адміністративного права з позицій простору та часу, аналіз елементів буття адміністративної норми.

Стан розробки проблеми. Окремі аспекти розвитку та функціонування адміністративного права з позицій філософії досліджувалися такими вченими, як В. Б. Авер'янов [1], Л. В. Губерський [2], І. Ф. Надольний [2], В.О. Заросило [3], В. К. Колпаков [4], О. П. Дзьобань [5], С.Б. Жданенко, Ю. І. Золотарьова [6] та інші.

Виклад основного матеріалу. В аспекті людської діяльності як форми активної поведінки і функціонування людини і держави адміністративне право є частиною духовного життя людини, намагання впорядкувати суспільні відносини, формалізувати їх на всіх рівнях взаємовідносин людини та держави. Воно спрямоване на відпрацювання та створення ідей, що мають за мету регулювання діяльності апарату державного управління та визначення міри

впливу на суспільство та певні суспільні відносини. Тому однією з важливих функцій гносеології адміністративного права є визначення її сутності.

У сучасній філософії права термін «право» є частково синонімічним щодо терміна «справедливість». У широкому сенсі застосування потрібно визначити наявність протилежних категорій, які також знаходять відображення в сучасній філософії права. а саме: «неправо» або «несправедливість» (свавілля), в такому ж аспекті визначаємо наявність категорії «порядок» та «непорядок» (хаос).

Таким чином, як визначав В.Б. Авер'янов, оскільки несправедливість або свавілля є ознакою правопорушення відповідно до адміністративного права, то ми доходимо висновку, що адміністративне право являє собою формально визначену державну управлінську справедливість стосовно впорядкування суспільних відносин [1].

Виходячи із даного визначення виникає декілька основних напрямів розгляду проблеми: перша – це визначення і пояснення терміна «справедливість» стосовно адміністративного права; друга – встановлення функцій та методів адміністративного права відповідно до даного терміна.

Філософія розвитку людини у взаємовідносинах з апаратом державного управління передбачає наявність двох вимірів категорії «справедливість» у застосуванні його до предмета адміністративного права: перший вимір – справедливість як морально-правова форма активної поведінки суб'єктів адміністративного права, другий вимір – як соціально-політична категорія свідомості громадян певної країни з урахуванням традицій та сформованих історичних цінностей. У цих вимірах домінує суб'єктивний фактор, тобто система оціночних суджень окремої людини як громадянина держави й індивіда, система оціночних суджень та відносин, комплекс психологічних та психічних уявлень і відчуттів, поглядів, при цьому вони можуть не відображати реального стану речей і бути хибні. Людина, громадянин як суб'єкт адміністративних правовідносин оцінює, чи справедлива норма адміністративного права чи несправедлива стосовно його диспозиції у суспільних відносинах.

Методи пізнання адміністративного права відображають формування і розвиток норм адміністративного права та актив їх застосування, формулюють цілісні напрями суб'єктивних прав та

обов'язків усіх учасників адміністративних правовідносин. Дане визначення має суб'єктивну спрямованість, існує як відповідна запрограмована інтелектуальна діяльність суб'єкта пізнання, щодо окремого суб'єкта, як правило, чи система формалізованих правил, прийомів і процедур.

У сучасній архітектурі філософії методи пізнання поділяються на філософські та спеціальні (тобто притаманні окремим наукам відповідно до їх специфіки). Сутність даного розподілу визначена І. Ф. Надольним: «Теоретичні системи, поняття та закони є підґрунтям виникнення методів» [2].

Формування пізнання адміністративного права відбувається через діяльність законодавчих та виконавчих органів влади щодо формування нормативного масиву, роз'яснення вимог суб'єктам адміністративного права та контролю за їх дотриманням або виконанням.

Умовно функції органів виконавчої влади також можна поділити на два виміри щодо загальної філософії методів діяльності і пізнання. Такими функціями в першому вимірі є: а) функція охорони громадського (суспільного) порядку, тобто застосування норм адміністративного права щодо охорони суб'єктів адміністративного права від протизаконних посягань, тобто захист справедливості суспільних відносин; б) регулятивно-управлінська функція – формування формальних правил і процедур щодо охорони окремих сфер суспільного життя від протизаконних посягань та встановлення архітектури взаємовідносин між суб'єктами адміністративного права; в) функція забезпечення прав і свобод людини і громадянина – формування справедливого розподілу прав і обов'язків між громадянами та іншими учасниками суспільних відносин, встановлення меж втручання в особисте життя громадян, формування правил охорони життя і здоров'я громадян [3].

Другий вимір функцій органів виконавчої влади формується крізь призму прав і обов'язків органів виконавчої влади щодо дотримання прав і свобод людини і громадянина: а) правотворча функція – формування правил і процедур шляхом видання нормативних актів; б) оперативно-розпорядча функція – реалізація норм адміністративного права та їх пряме застосування; в) юрисдикційна функція – охорона прав і свобод людини і громадянина, судовий захист прав і свобод від протизаконних посягань.

Вищеокреслені функції формують загальний архетип адміністративного мислення людини і громадянина, закріплюють на рівні свідомості та психології категорію «справедливість», що є аналогом категорії «право», відповідно встановлюють протизагальне щодо несправедливості та правопорушення або свавілля.

До таких основних методів пізнання у філософії адміністративного права відповідно до функцій органів виконавчої влади можна віднести: філософський метод, історичний метод, метод концептуального аналізу, онтологічний метод, соціологічний метод, психологічний метод. Відповідно до теорії наукового мислення можна виділити: системні та ситуативні методи пізнання.

Філософський метод пізнання впливає на розвиток методів адміністративного права щодо прав і свобод людини і громадянина, взаємовідносин між суб'єктами адміністративного права, процедури формування і реалізації норм адміністративного права.

Історичний метод визначається в аспекті розгляду проблем формування науки адміністративного права, моніторингу сучасного стану суспільства і держави, змін адміністративних норм на різних етапах розвитку суспільства і держави, проведення аналогій та порівнянь явищ і процесів об'єктивного буття держави у вимірі адміністративних норм.

Метод концептуального аналізу дозволяє пізнавати об'єктивність адміністративних процесів крізь призму поглядів учених щодо цілей, мети і завдань адміністративного права, формування адміністративних механізмів забезпечення галузевих управлінських функцій держави. Реалізація даного методу можлива через ознайомлення з концепціями адміністративного права і їх співвідношенням з іншими концепціями.

Онтологічний метод передбачає ознайомлення з наявними адміністративно-правовими нормами, актами їх застосування та конкретними правами і обов'язками учасників суспільних відносин.

Соціологічний метод передбачає вивчення громадської думки щодо ефективності норм адміністративного права, діяльності окремих органів виконавчої влади та формування іміджу виконавчої та законодавчої влади серед громадян як потенційних виборців. Застосування соціологічного методу дає змогу провести моніторинг сприйняття різними верствами населення наявних норм адміністративного права (особливо щодо заборон),

встановити суб'єктивне сприйняття громадянами актів управління держави.

Психологічний метод визначає формування у людини обов'язковості дотримання права як вищої форми справедливості у державі, формування в індивіда уявлень про право, справедливість, несправедливість тощо. Можна говорити про існування окремої категорії «психологія адміністративного права» стосовно окремого індивіда як громадянина і учасника адміністративних правовідносин.

Одним із найбільш перспективних методів адміністративного права є прогнозування, завданням якого є формування ймовірних варіантів розвитку держави і права, розвитку адміністративного права, передбачення ймовірних моделей адміністративно-правових норм, можливості проведення експерименту щодо конкретних управлінських завдань органів виконавчої влади.

Прогнозування в адміністративному праві є частиною визначення варіантів подій в суспільних відносинах та їх передбачення їх розвитку з урахуванням розвитку науки і техніки, використання досягнень науково-технічної революції.

Одним із найважливіших елементів буття об'єктивного світу є простір. Філософська думка з найдавніших часів намагалася осягнути сутність цього феномена. Простір розглядався як упорядкованість хаосу. В період міфологічних уявлень про навколишній світ вже були осягнуті, хоча на рівні припущень, зв'язок простору і часу, циклічність і лінійність у розвитку об'єктивної дійсності.

З розвитком природничих наук багато припущень і наукових винаходів змінювалися та доповнювалися новими знаннями. Йшов пошук відповідей на найскладніші питання у розумінні як простору, і часу. І. Ньютон, наприклад, виділяв абсолютний простір та відносний простір. У «Математичних засадах натуральної філософії» він писав: «Абсолютний простір за своєю сутністю, безвідносно до чогось зовнішнього, залишається завжди однаковим і нерухомим.

Відносне є його міра або якась обмежена рухлива частина, яка визначається нашими почуттями за становищем його щодо деяких тіл, і яке у повсякденному житті приймається за простір нерухоме...».

Б. Рімон, Г. Еддінгтон та низка інших філософів розвивали так звану метричну теорію простору. Відповідно до теорії А. Ейнштейн-

на простір та час – це відносні властивості буття, які залежать від різних систем відліку [5].

Сучасні філософи, спираючись на досвід попередників, виділяють низку властивостей простору, які становлять сутнісні характеристики цього феномена. Ф. Прокопович та О. Кульчицький називають такі властивості простору:

- **протяжність**, що означає порядок і співіснування різних елементів – до кожного елемента можна додати елемент простору, від кожного елемента можна відібрати інший елемент простору; довжина породжує структурність об'єктів, що проявляється у системі внутрішніх зав'язків, що об'єднують елементи у єдине ціле;

- **наявність тією чи іншою мірою властивостей уривчастості та безперервності**; безперервність проявляється у характері переміщення тіл від точки до точки й у поширенні впливів у вигляді полів як процес передачі речовин, енергії, інформації; дискретність (уривчастість) забезпечує відносно роздільне існування тіл у природі, їхню віддаленість;

- **розмірність**: видимий нами світ має тривимірний характер, однак багато фізиків вважають, що всі створювані в науці n -мірні простори не є лише абстракцією, зручною для опису моделі, але їм відповідають реальні простори на рівні мікро- та мегасвіту;

- **ієрархічність**: на різних структурних рівнях природи просторові відносини володіють своєю специфікою та відносною автономією, що не зводяться, зокрема, до фізичних параметрів.

Якщо виходити з того, що правові системи становлять частину об'єктивного світу, хоч і вельми специфічну, слід визнати вищезгадані властивості простору притаманними тією чи іншою мірою простору адміністративно-правового буття. Людське суспільство розвивається одночасно як у напрямі матеріального (біологічного та економічного), так і духовного простору.

Право ж є частиною духовної культури, хоч і опосередковує процеси, що відбуваються в біологічній, економічній та соціальній сферах життя суспільства. Правовий простір, хоч і базується на загальних засадах існування об'єктивного світу, має свою специфіку, що відрізняє його від того, що ми можемо назвати «простором загального».

У філософській літературі йдуть постійні пошуки відповіді на питання, у чому полягає філософія гуманітарних наук. Якщо зро-

бити стислий аналіз праць Е. Гуссерля, М. Хайдеггера, В. Дільтея, Д. Віко і спробувати відповісти на це фундаментальне питання, то відповідь «у стислому вигляді» нами сформульовано так: «...про філософію гуманітарних наук ми маємо право говорити там, де осмислення специфіки гуманітарного знання рухається одночасно у трьох напрямках. Такими напрямками є: перше – у напрямі обґрунтування та виправдання відносної самостійності гуманітарних наук та їх прикладного значення для формування наукової думки в цілому; другий напрям – у напрямі осмислення того, що складає підґрунтя, а саме метод, предмет, сам сенс гуманітарних наук – це людсько-суспільно-історичний світ життя; третій – у напрямі самоосмислення філософії у світлі її історії...» [8].

У цьому підході слід звернути увагу на прикладне значення питання гуманітарних наук для розвитку інших суміжних галузей. Можна зробити висновок, що можливість гуманітарних наук (можливість філософськи осмислити суспільні явища) – це пізнання «людсько-суспільно-історичного» світу життя. Поняття «світ життя» дуже точно характеризує просторовий стан продуктів духу, духовного розвитку суспільства. Що стосується права ми можемо сказати, простір правового буття, зокрема адміністративно-правового буття, реалізується як правове життя або життя права.

Основоположник сучасної філософії гуманітарних наук В. Дільтей вважав, що науки про дух, на відміну від наук про природу, знаходять свою основу «у взаємозв'язку життя, вираження та розуміння». Життя, на його думку, як внутрішній стан духовного світу людей, пізнається у вигляді його прояву зовні – «життєздатності».

Дослідники права давно звернули увагу на те, що зрозуміти сутність цього духовного явища неможливо без дослідження внутрішньої динаміки і діалектики правових явищ. Автори підручнику «Соціологія права», досліджуючи соціальну сутність права, використовують поняття «правове життя», яке, на їх думку, перебуває у постійному русі. При цьому вони зазначають, що право здійснюється в житті ірраціональним шляхом і складається з поодиноких, конкретних, індивідуальних правових факторів [8].

Простір адміністративно-правового буття пройнятий адміністративно-правовим духом. Саме ця духовна субстанція становить першооснову адміністративного права та, перебуваючи у постійному русі, визначає його життя. Зовнішнім проявом життя адміні-

стративного права є адміністративно-правові відносини. Але, крім них, життєздатність адміністративно-правового духу формують формальні елементи простору адміністративного права – норми та правозастосовні акти.

Отже, можна стверджувати, що простір адміністративно-правового буття у своїй першооснові містить духовний початок, який має певну довжину часу. Воно є безперервний розвиток ідей, що виникають як в окремих суб'єктів соціального процесу, так і в окремих суспільних формуваннях. Це духовне начало завжди має одну спрямованість – у майбутнє. Воно безпосередньо впливає на формування наявного адміністративно-правового буття шляхом нормо проектування та прийняття норм адміністративного права. Це складається, як наголошувалося раніше, з буття норм адміністративного права, актів застосування норм адміністративного права, суб'єктивних адміністративних прав та суб'єктивних адміністративних обов'язків учасників адміністративних правовідносин. Функціональне адміністративно-правове буття, таким чином, є постійною у часі багаторівневою системою.

Верхній рівень – норми адміністративного права – має відносно самостійний простір. Воно характеризується, з одного боку, деякою відокремленістю норм, з другого – функціональними зв'язками і залежністю. Відокремленість характеризується тим, кожна норма адміністративного права спрямовано регулювання окремої групи громадських відносин. У той самий час, оскільки вся система норм виконує одну соціальну функцію – регулювання життя адміністративно-правовими засобами, всі норми адміністративного права функціонально пов'язані між собою.

Нормативний адміністративно-правовий простір характеризується не лише довжиною, але також наявністю властивостей «перервної» та безперервності, що дає можливість щодо самостійного існування та впливу на суспільні відносини кожної з норм. Він характерна також ієрархічність. Це пов'язано з тим, що норми адміністративного права регулюють відносини, що у ієрархічних системах органів виконавчої влади й державного управління.

Другий рівень – правозастосовний адміністративно-правовий простір. Він має своє окреме та самостійне буття. Норми права, що взаємодіють з такою складною системою, як суспільство, створюють умови на формування різних правових та соціальних утворень.

Правозастосовна діяльність органів державного управління, їх повноважних представників конкретизує управлінську волю держави, закладену в нормах адміністративного права, та утворює системи типу «норма адміністративного права – суб'єкт правозастосування – правозастосовний акт – суб'єкт (суб'єкти) адміністративних правовідносин – суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів адміністративних правовідносин».

На перший погляд простір застосування норм адміністративного права складається з абсолютно самостійних елементів – актів застосування адміністративного права. Однак це тільки самостійність, що здається. Насправді зміст норми адміністративного права визначає якусь однопорядковість у кожному окремому акті її застосування. Суб'єкти правовідносин, їх поведінка, суб'єктивна оцінка причин, об'єктивні умови тієї чи іншої дії може бути різні, але зміст норми права переважають у всіх ситуаціях формує деякі єдині визначальні начала.

Функціональні зв'язки норм адміністративного права також впливають характеру простору адміністративно-правового буття. У змісті кожного акта застосування норм адміністративного права тією чи іншою мірою незмінно простежується загальна ідея нормативної системи.

Для буття правозастосовного адміністративно-правового простору характерні такі самі властивості, як і для буття нормативного адміністративно-правового простору: подовження у часі, уривчастість, безперервність, ієрархічність.

Третій рівень простору адміністративно-правового буття – це простір адміністративних правовідносин, у якому виникають, розвиваються та припиняються конкретні правничий та обов'язки їх суб'єктів. Це постійно пульсуючий простір, наповнений емоціями, соціальними протиріччями, зіткненнями інтересів, що характеризується укладанням різноманітних адміністративних угод, широкомасштабних управлінських договорів, процедурами прийняття індивідуальних рішень.

Простір адміністративно-правових відносин дуже впливає на нормативний адміністративний простір у вигляді зміни духовної першооснови адміністративно-правового буття (погляди, ідеї, наукові теорії).

Якщо говорити про структуру буття адміністративно-правового простору незалежно від його рівнів, воно складається з великої кількості просторових процедур, іноді відокремлених, але в більшості випадків функціонально пов'язаних або процесуально залежних елементів. Там, де виникають процесуально пов'язані ланцюжки елементів простору (нормотворчі процеси, процеси правозастосування, процеси реалізації суб'єктивних прав та обов'язків), має місце тісний зв'язок нормативного адміністративного простору із зазначеними ланцюжками елементів.

Простір адміністративного правового буття пронизаний ціннісними відносинами і перебуває у постійному розвитку, має спрямованість від минулого через сьогодення до майбутнього. Двигуном цього процесу є особистість, що визначає своєю повсякденною діяльністю духовно-екзистенційний характер простору адміністративно-правового буття. «Чим духовно багатша і глибша особистість, – підкреслюють Кульчицький О. та Кримський С.В. – чим безкорисливіше ділиться вона своїми накопиченнями з ближніми та далекими, тим ширше і більш системні її зв'язки з оточуючими людьми і тим потужніший її світлоносний вплив на зовнішній світ» [9].

У просторі адміністративно-правового буття особистість відіграє величезну визначальну роль. Якщо корумпований чиновник формує норму адміністративного права таким чином, щоб вона давала можливість певному колу осіб наживатися за рахунок державного бюджету або ухилятися від податків, то цей чиновник перетворює простір адміністративно-правового буття на антисоціальне явище. Якщо інший чиновник у ході застосування нехай навіть прогресивної норми перекручує її дух і сенс, свідомо тлумачить її на користь недобросовісних суб'єктів чи досягнення своїх протиправних цілей, то він також насичує простір адміністративно-правового буття неправовими елементами, порушує принцип справедливості.

Простір адміністративно-правового буття розвивається у часі. При цьому слід мати на увазі, що кожен його пласт здійснює рух від минулого через сучасне майбутнє за законами відносності. Нормативний адміністративно-правовий простір щодо правозастосовного адміністративно-правового простору та простору адміністративних суб'єктивних прав та обов'язків є досить консерва-

тивним, розвивається стрибкоподібно та в уповільненому темпі. У той самий час суб'єктивні адміністративні правочини та обов'язки суб'єктів права розвиваються стрімко, найчастіше випереджаючи закріплені у нормах адміністративного права установки. На цю обставину звертали увагу багато філософів права, зокрема, Гегель, Г. Кельзен та В. Б. Кульчицький.

Останній, наприклад, писав: «...Право, яке у житті, ірраціональне. Воно складається із одиничних, конкретних, індивідуальних правових фактів. Тут рух та розвиток походить від нагоди, від конкретного явища до конкретного явища. По відношенню до раціонального ідеалу права, який так легко і так швидко можна додумати до кінця, це світ відсталості, гальм і затримок. Але й раціональний ідеал може бути реалізований лише у вигляді ірраціональних фактів, і тому вони можуть його справді виправдати. З іншого боку, будь-яка правова норма постійна, перебуває в статичності і є консервативною, а життя безперервно рухається, змінюється, розвивається, то окремі ірраціональні правові факти можуть бути вісниками нових, більш досконалих правових норм. Вони можуть бути провісниками здійснення тих правових ідей, які і навіть іноді випереджати саме розвиток правових ідей та розвиток суспільних відносин» [9].

Чинник відносності у розвитку основних верств простору адміністративно-правового буття визначається особливостями розвитку свого духовного початку – світу ідей про адміністративне право. Якщо ідеї адміністративного права можуть випереджати розвиток соціально-економічного життя суспільства, то саме він стрімко просувається вперед у часі та визначають темпи розвитку правозастосовного адміністративно-правового простору. У зв'язку з цим формується масив суб'єктивних прав та обов'язків учасників адміністративних правовідносин. І навпаки, відсутність прогресивних ідей чи ігнорування їх у ході адміністративної нормотворчості затримує рух у часі нормативного адміністративного буття. Норми адміністративного права у цьому випадку не можуть адекватно застосовні органами виконавчої влади для виконання своїх функцій.

Однією з властивостей категорії простору адміністративно-правового буття є його чотиривимірність. У науці визнано, що об'єктивний світ розвивається у тривимірному просторі. Стосовно об'єкта нашого дослідження можна говорити про тривимірності,

маючи на увазі лише наявний простір адміністративно-правового буття, тобто те, що ми маємо у вигляді конкретних адміністративних норм, правозастосовних актів чи суб'єктивних прав та обов'язків учасників адміністративних правовідносин. Але це буття адміністративного права розвивається ще в одному вимірі – світі ідей про адміністративне право. Основними властивостями цього виміру є: структурність, безперервність, протяжність.

Простір адміністративно-правового буття розвивається в органічному зв'язку з часом, який, на думку Гегеля, «завжди присутній», і все «мислення, філософія тощо знаходиться в часі».

В адміністративному праві з позицій класичної філософії простір визначає: а) межі розуміння вимог до суб'єктів права від органів виконавчої влади та можливості їх дотримання; б) фактичне місце застосування санкцій до порушників; в) територію дії адміністративного законодавства.

Висновки. По-перше, філософсько-просторовий вимір методології адміністративного права – це система наукового пізнання адміністративного права з позицій впливу на розвиток суспільних відносин та формування підґрунтя осмислення буття адміністративного права. По-друге, пропонуємо виділити три рівні адміністративно-правового буття, вони відображають рівень взаємозалежності суспільства та норм адміністративного права. По-третє, існує необхідність розвитку окремого напрямку в адміністративному праві – філософії адміністративного права, формування прикладної теоретичної бази функцій, методів і принципів стосовно адміністративного права, встановлення категорій онтології, гносеології та аксіології адміністративного права.

1. Авер'янов В. Б. Адміністративна реформа і правова наука. *Право України*. 2002. № 3. С. 20–27. 2. Філософія: навч. посіб. / Л. В. Губерський та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. 7-е вид., стереотип. Київ: Вікар, 2008. 534 с. 3. Адміністративне право України: навч. посіб. / Д. О. Беззубов та ін. Київ: МАУП; ТОВ «МП Леся», 2014. 320 с. 4. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с. 5. Kolb R., Hyde R. *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*. Oxford; Portland Oregon: Hart Publishing, 2008. Р. 43–50. 6. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Права людини і національна безпека: філософсько-правові аспекти взаємозв'язку. *Інформація і право*. 2020. № 2 (33). С. 9–22. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/3_16.

pdf. 7. Феофан Прокопович. Філософські твори. Т.ІІ. Натурофілософія. Львів, 2021. 552 с. 8. Воднік В. Д. та ін. Соціологія права: навч. посіб. Харків: Право, 2007. 234 с. 9. Кульчицький О. П. Основи філософії і філософічних наук. Мюнхен; Львів, 1995. Розд. 7. 164 с.

References

1. Averianov V. B. Administratyvna reforma i pravova nauka. *Pravo Ukrainy*. 2002. № 3. S. 20–27. 2. Filosofia: navch. posib. / L. V. Huberskyi ta in.; za red. I. F. Nadolnoho. 7-e vyd., stereotyp. Kyiv: Vikar, 2008. 534 s. 3. Administratyvne pravo Ukrainy: navch. posib. / D. O. Bezzubov ta in. Kyiv: MAUP; TOV «MP Lesia», 2014. 320 s. 4. Kolpakov V. K. Administratyvno-deliktnyi pravovy fenomen: monohrafiia. Kyiv: Yurinkom Inter, 2004. 528 s. 5. Kolb R., Hyde R. An Introduction to the International Law of Armed Conflicts. Oxford; Portland Oregon: Hart Publishing, 2008. P. 43–50. 6. Dzoban O. P., Zhdanenko S. B. Prava liudyny i natsionalna bezpeka: filosofsko-pravovi aspekty vzaiemozviazku. *Informatsiia i pravo*. 2020. № 2 (33). S. 9–22. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/3_16.pdf. 7. Feofan Prokopovych. Filosofski tvory. T. II. Nатурофілософія. Lviv, 2021. 552 s. 8. Vodnik V. D. ta in. Sotsiologhiia prava : navch. posib. Kharkiv: Pravo, 2007. 234 s. 9. Kulchytskyi O. P. Osnovy filosofii i filosofichnykh nauk. Miunkhen; Lviv, 1995. Rozd. 7. 164 s.

Bezzubov Dmytro, Tychna Bogdana. Philosophical and spatial dimension of administrative law methodology

The phenomenology of administrative law seeks the true and lost meaning of this branch. This work examines the origins of administrative law, the original purpose and essence of the branch, traces the emergence and development of its two sub systemic formations – police and administrative law. The work examines the concept of executive power, its functions, national and historical features in Ukraine. The functioning of the executive power in the main spheres of social reality – public administration and protection of public order is analyzed. The author gives a critical analysis of the established ideas about the subject and system of administrative law and offers his own thoughts on these issues. This article is part of a scientific topic that is related to the philosophy and understanding of the purpose of administrative law in the state. The article considers the problems of the methodology of administrative law from the standpoint of the general existence of society.

This article is part of a scientific topic that is related to the philosophy and understanding of the purpose of administrative law in the state. The article examines the problems of the methodology of administrative law from the standpoint of the general existence of society. In three years, in 2027, it will be three hundred and twenty years since the work of the French writer Nicolas Delamarre «Treatise on Police» appeared, which served as a great impetus for the development of the science of administrative law and the systematization of administrative legislation, which was called police legislation at that time.

Much has changed since then, but the problem of the existence and methodology of administrative law has remained an invariable part of administrative law.

This work can serve as an introduction to the study of the problems of administrative law of Ukraine. It does not claim to communicate any completely new ideas in the field of this discipline. The presented material contains provisions expressed in pre-revolutionary and modern literature on administrative law and systematized in this work. Although the reader will understand the idea and the tasks set by the author from the annotation and when reading the first pages, the proposed work still requires some explanations. The article is intended for students, postgraduates, teachers of law faculties and universities, employees of the state administration apparatus.

Key words: administrative law, philosophy of law, methodology, security, law and order.